

מסע הפלאים

מאת גיורא מנור

של רות זיו-אייל

אשת-המזלגות והסכינים, את איש-החבלים ואיש-הקופסאות. הדמויות שימשו כלי-הקשה לעצמם. שפרה מילשטיין, דוד זאבי, נטע פלוצקי, אבי פניני ושלמה תרשיש - כולם אז בראשית דרכם בתיאטרון - התנועעו וניגנו על עצמם ועל זולתם בשפע

מרץ, יצרו מבנים מפתיעים, מופשטים וממשיים בו בזמן. עבודה מפתיעה זו, שנשאה את הכותרת "מיסתורים", היתה עשירה בהמצאות, במקצבים מעניינים ועיצוב דמויות בימתיות. ולא "אידיאולוגית" יתר על המידה, לא נוסחה, שנועדה להוכיח, כביכול, "תיזה" כלשהי - פגם נפוץ במחול מודרני עכשווי. עבודתה של רות זיו-אייל תאמה את השאיפה, שניכרה אז בתיאטרון הישראלי, לפתח את היכולת הגופנית והתנועתית של השחקנים ולהעניק לגופניות מעמד שווה לזה של הלשון והמלה.

ב-1977 יצרה רות סולו עבור רות אשל, אז רקדנית ב"בת-שבע 2", שנועדה להיות קבוצת מילואים של הלהקה. רות אשל החליטה להופיע בערב של מחולות סולו, שהזמינה אצל יוצרים שונים, ו"הדחליל" מאת רות זיו-אייל, דמות מוזרה, שראשה פחית שימורים גדולה, דחליל המשמיע את הליווי המוסיקאלי שלו עצמו מתוך אותה פחית, היה אחת העבודות הפוסט-מודרניות הטובות ביותר, שנוצרו אז בארץ.

בעונה של שנת 1979 הופיעה קבוצתה במסגרת "בימה 2" של ה"קאמרי" במופע ובו שתי עבודות שלה, האחת נוסח מורחב של משחק-הכדורים והשנייה "כותרות נזכרות", שעסקה בעיתונים ישנים בכמויות ענקיות, הממלאות את הבימה.

כותבת רות זיו-אייל בתוכניה: "נראה לי, שהעיתונים הם מיתוס פופולארי ביותר לאיש העולם המודרני. אין אדם שאינו נתקל בעיתון באופן קבוע, כחומר קריאה או כחומר גלם לשימושים רבים בחיי היום יום, או כאשפה. העיתון מסמל את קצב החיים המודרני - את השפעת החדשות, הרכילות, האופנה."

מועד ההתרחשות הנו סוף שנות ה-70, עדיין לא מודגש ההבט האקולוגי, של זהום הסביבה, המתבקש ממפל-העיתונים.

ההפקה הבאה שלה היתה במסגרת "פסטיבל ישראלי" בשנת 1982. הפעם חזרה רות לחומרים ולמצבים הראשוניים ביותר של האדם: למים, קרקע

אף כי נראתה כאילתור טרי וחד פעמי, היתה בכל זאת בנויה בצורה מדוייקת, אסתטית ומחושבת. מופע ראשון זה של רות זיו-אייל היה מפתיע, מהנה ומרענן.

באותם זמנים, לפני עשרים שנה, עבדה רות עם הבמאי מייקל אלפרדס, שהגיע מאנגליה, והחל ליצור עם קבוצת שחקנים בתיאטרון העירוני של חיפה. לאחר מכן עבר לנהל את התיאטרון החדש שנוסד אז בירושלים, הלא הוא תיאטרון "החאן". שיתוף הפעולה בין רות לאלפרדס היה טבעי ביותר, כי הבמאי היהודי הצעיר התמחה בסיגנון הקומדיה-דל-ארטה, הגופני והתנועתי במודגש, והכוריאוגרפית, שהתעניינה בראש וראשונה בתיאטרון-תנועה, מצאה איתו שפה משותפת.

הפעם חזרה רות לחומרים ולמצבים הראשוניים ביותר של האדם: למים, קרקע

ואוויר

מייקל אלפרדס הזמין אותה לירושלים. ומה שרות הכינה שם, היתה הצגה, בה מנצחים חפצים וכלי-בית בקרב עם בעלי-הבית, זוג אנושי (גבי אלדור ואלי דנקר). זו היה מופע קיצבי ומוסיקאלי מאוד - אבל כל הליווי הצלילי נוצר על ידי השחקנים-הרקדנים עצמם, על גופם. הם גילמו את איש-הכפתורים, את

"מחור", רקדניות: גבי אלדור, נורית שטרן, נועה דר, צילום: יעקב אגור
"CYCLE", DANCERS: GABY ELDOR, NURIT STERN, NOA DAR, PHOTO: JACOB AGOR

להפליג הכרחי, לחיות לא הכרחי

(פתגם של יורדי-ים ברומא העתיקה)

רות זיו-אייל, משחזרה מקץ שש שנות השתלמות ועבודה בניו-יורק לעיר מולדתה, תל-אביב, החלה לעבוד בבית-צבי כמורה לתנועה. זה היה באמצע שנות ה-70, ימי מהפכת המחול העולמית, כשהתיאטרון התנועתי, התיאטרון הגופני, ומה שנקרא מאוחר יותר תיאטרון-מחול, היה בשיא תנופת החידושים שלו. עד אז שלט בארץ שליטה כמעט בלעדית הסגנון הגראהאמי. אומנם, ניכרו כבר אז נסיונות חדשניים, כגון אלה של נעה אשכול ותלמידיה, אבל אלה חיו להם בתחום מושב מיוחד ומבודד מהזרם הכללי.

משב הרוח החדש, של להקות כפילובולוס או זו של אלוין ניקולאס מצד אחד והנסיונות שנעשו בגרמניה, על ידי פינה באוש, מצד שני, לא באו עדיין לביטוי של השראה או אפילו רק של חיקוי פשוט, בארץ.

באחד ממופעי התלמידים של בית-צבי בוצעה עבודתה של רות זיו-אייל, וקשה היה להכניס אותה למשבצת מקובלת כלשהי; פרחי השחקנים השתעשעו להם בשלל כדורים מכל הגדלים והצבעים, בתנועה שבין משחקי-ילדים למחול מופשט, מוכתב על ידי הכדורים, הנשמעים לחוקי הפיסיקה בלבד. הכוריאוגרפיה כולה,

"כוח המשיכה" מתחיל מבימה ריקה כמעט לחלוטין; רק שלושה עצים מתכתיים, עירומים ניצבים באפלולית. דימוי המזכיר את העץ הבחוד, בעל שלושת העלים המסכנים במחזה "מחכים לגודו" מאת בקט.

מצד ימין נכנסת שורת דמויות עטופות בגלימות (תפאורה ותלבושות: רונית גרינבאום), פניהם מוסתרות תחת מצנפות, ידיהם מתוחות, לצלילי ספירת "אחת, אחת, אחת" של הדמות המובילה. אצבעות הדמויות המאובנות הללו מתחילות לרצד בתזזית, הגלימות מוסרות, ומתגלים רקדנים עטופים במעטה נוצץ - אותו פלסטיק דק, הנצמד לכריכים וקופסאות ששמים במקור.

"בהדרגה נוספים חומרים תנועתיים, כמו קפיצות, שיש בהן קלילות מופלאה. לדוגמא:

זה אכן מוליך למטרה ברורה, והיה בסופו של דבר כדאי ואפילו הכרחי.

רק שלושה עצים מתכתיים, עירומים ניצבים באפלולית, דימוי המזכיר את העץ הבודד, בעל שלושת העלים המסכנים במחזה "מחכים לגודו" מאת בקט

ואוויר, וגופים כמעט עירומים. בחצר בנווה-צדק (מה שהיה לבסוף ל"מרכז סוזן דללי") נחפרה בקרקע שוחה, וקבוצת נשים וגברים, רקדנים ושחקנים, יצרו מהמים והאדמה מופע מרתק של קיום אנושי קמאי. אחדים מטובי מבקרי התיאטרון לא הבינו את הכוונה, בהיותם שבויים במושגי התיאטרון הספרותי המילולי. אנשי המחול הבינו, אבל אחדים מהם ראו בעבודת הקבוצה תנועה לא-מחולית במובהק, יותר מדי משחק ופרוות מדי ריקוד.

אחרי עבודה מצויינת זו, הועלתה היצירה "בלאי", שוב בנווה-צדק, מופע שעסק במלבושים. אבל המבנה של מופע זה היה כשל תרגיל, הכל פשטו בגדים ולבשו בגדים מטורפים, מעורבבים, מבלי שהפעולות הללו הוליכו לשיא או סיום הכרחי כלשהו.

המסע הארוך אל כוח המשיכה

השנה הופיעה קבוצתה של רות זיו-אייל במופע, הנושא את הכותרת "כוח המשיכה" (פרק ו'). מזה ארבע שנים היא עובדת עם קבוצתה שחקנים-רקדנים, ומדי פעם הם נוהגים להופיע עם תוצאות "מחקריהם" בפומבי, באולם ירון ירושלמי ב"סוזן דללי".

השימוש בתיבה "מחקר" בתחום האומנות מעורר בי, כבעל נסיון הנוטה לספקנות, חששות. האומנות אינה כלי מדעי כל עיקר. ואי אפשר לחקור דבר באומנות, מלבד היצירה בה עוסקים באותו זמן עצמה, בבחינת "נסיון וטעות", מה שנקרא TRIAL AND ERROR וזה, כמובן, התהליך הנורמאלי של כל חזרה בימתית.

וכך, אחרי התחלה מצויינת, נראה היה שעבודתה של רות זיו-אייל נתקעה על שרטון

ומדרדרת מדי מופע של הקבוצה, מפרק לפרק, יותר ויותר לאוטיזם, כזה המתעניין רק בעצמו. כאילו נעלמה רות זיו-אייל הכוריאוגרפית, והיתה למין "גורו" של הקבוצה, שאחדים ממשתתפיה נאמנים לה כל השנים הללו. תמיד היו כמה הברקות בחזרות פומביות אלה של הפרקים השונים של "המסע", כפי שהיצירה כונתה.

וכבר כמעט התיאשתי מכך, שרות וקבוצתה ימצאו שוב את הדרך מהסטודיו והעבודה למען עצמה אל בימת המחול והתיאטרון. עד שהגיע תורו של הפרק השישי, והתברר, שמסע

"מחזור", רקדנים: מרתה רייפלד ורקדנים, צילום: יעקב אגור
"CYCLE", DANCERS: MARTHA REIFELD AND DANCERS, PHOTO: JACOB AGOR

רקדן אחד קופץ על רעהו בלא כל הכנה, והנחיתה שלו מוקפאת, או ואריאציות שבהן רקדנים גוררים את בני זוגם השכובים קפואים על הרצפה בתנוחות המזכירות דמויות ממוזיאון פומפי ההרוסה, של קורבנות שנקברו מתחת ללבה הרוחתחת ותנועתן קפאה. (רות אשל, ב"הארץ").

כל אלה יש בהם מרכיבים סיגנוניים של תיאטרון האבסורד הבקטי. ואין זה מקרה. אומרת רות זיו-אייל: "סמואל בקט, ובעיקר דמותו של העבד בימחכים לגודו, לאקי, תמיד היתה עבורי מקור השראה."

כי "כוח המשיכה" עשיר בדימויים, מרתק בתנועתו, ריגשי ומרגש. "זה זמן רב לא ראיתי הופעת מחול כה טובה, שיש בה עומק. ואסתטיות, כמו ביכוח המשיכה" - כותבת רות אשל ב"הארץ". "גבי אלדור מציינת (ב"חדשות"): "מוזמן לא ראיתי עבודה כל כך מזעזעת, עצובה. ומוזמן לא ראיתי יופי כזה." מקץ ארבע שנות עבודת סדנא, שבה רות זיו-אייל להיות כוריאוגרפית ועיצבה מחול שלם. לא עוד נסיונות והתנסויות אמורפיים, הסגורים הרמטית בתוך העולם הפנימי של המשתתפים.

לאקי, העבד הנרצע, הכבול לאדונו פוזו, נאלץ, באימוי שוט, "לחשוב בקולי", כדי לשעשע בשטויות החכמות שהוא משמיע את אדונו ואת שני הפוחחים, המכחים לשווא לגודו. זו דמות האומן כמוקיון אינטלקטואלי, כמישהו, החושף את נשמתו כאמצעי לבדר או להרשים את הקהל. "רות זיו-אייל משתמשת בהליכה כמטאפורה של המשך, של התקדמות ושל זמן. כל ההתרחשויות הנוספות מצטרפות להליכה, לקיום התנועתי הבסיסי הזה, ומתוספות כמו צלילים לטון אחד, בסיסי, שאינו מרפה." (גבי אלדור, ב"חדשות").

כל הליכה, כל צעד, אינם אלא מניעת הנפילה על ידי הצבת רגל קדימה, מתחת למרכז הכובד של הגוף, שני קדימה, ורק הרגל המושטת מונעת מהאדם לקרוס, להכנע לכוח המשיכה.

אבל יש בעבודתה החדשה של רות גם כוחות משיכה בינאישיים. ברגע מסויים, נופלים הכל זה על גבי זה, במין ערימה של אפיסת כוחות, ורק אחד הרקדנים מנסה לרתום את עצמו לעגלה אנושית זו, אוחז בזרועות אחת הדמויות כמו בייצולים, ומושך את המרכבה קדימה. רק הוא לא נואש. בסיום פרק ו' מקלפים הרקדנים מעליהם את

הבגדים ההדוקים, את הפלסטיק השקוף, שנותר כמו נשל של נחש, או אולי כדמעות קפואות עליהם, ועל העצים העירומים, עליהם תלויות גלימותיהם. "הם מתישבים, כל אחד על גלימתו שלו, כמו על איי" (גבי אלדור, שם).

רות זיו-אייל משתמשת

בהליכה כמטאפורה של

המשך, של התקדמות

ושל זמן

המסע הממושך, בן ארבע השנים ושישה הפרקים של רות זיו-אייל ורקדניה, הגיע לנקודת שיא. אבל לא לסיום. כי הוא לא היה מקרי, אלא מתוכנן מראש. וכך היא מגדירה את שבעת הפרקים השונים: הראשון נועד לגבש את הקבוצה, היוצאת יחד לדרך. השני עסק באובדן הדרך. בשלישי העיקר היו המים, שהם החיים עצמם. הרביעי הוא אמצע-הדרך. העיקר בו הוא ההשתקפות, ובו השתמשה במראות. הפרק החמישי הוא בעיניה "פרולוג לסוף", וכולו ריצה בלתי פוסקת, שעה של

מראתון עד קצה כוח הסבל, עד הנשימה האחרונה.

הפרק הנוכחי הוא לדבריה "נאומו של לאקי", ועכשיו נותר לנו לצפות בסקרנות לפרק הסיום, שיהיה לדבריה, "בשמיים", וכולו "שבת הגדול".

יתכן מאוד, שכדאי להציע לכוריאוגרפית לתמצת את עיקר הפרקים הקודמים, ולהפוך את היצירה כולה למופע אחד. אולי בדרך זו נגלה את תכנית-העל של "ההמסע" כולו. בניגוד למה שנוהגים לומר, שהנסיעה עצמה חשובה מההגעה למטרה, חשיבות המסע לעצמו נודעה למשתתפים, ואילו לנו, הצופים, ניתן שוב להתחבר לנעשה על הבימה דווקא לקראת הסוף. ממנו שואפים החלקים הנפרדים משמעות והצדקה קיומית.

מכל מקום, אחרי שכבר חשנו, שהכוריאוגרפית המבריקה של שנות ה-70 וה-80 כאילו איבדה את דרכה ותעתה בדרכי התנועה האגוצנטרית, הכמעט אוטיסטית, מתברר שהיא שבה אל היצירה המעוצבת, המרגשת. ומה נעים מצפייה לקראת סיום, שטרם נוצר, המבטיח הנאה אומנותית.

אקסזי מוזיקאים

EXTAZY AUDIO SYSTEMS

מעבדה מקצועית לשיפור ושיפוץ רמקולים

מערכות הגברה ורמקולים מיוחדים לאולמות, בתי ספר לריקוד ואולפנים.

מערכות ניידות וקומפקטיות, בלעדיות לכל מטרה. יעוץ אישי וביקורי בית, פגישות וביקורים בתאום טלפוני!

EXTAZY AUDIO SYSTEMS

הסטודיו לסטריאו ורמקולים

מנוהל לשם שינוי... עיני מקצוענים ומוזיקאים. באקסטאזי ניתן להזמין ולמצוא מערכות סטריאו מיוחדות, חדשות ומשומשות, בכל טווחי המחירים.

תנאים מועדפים למוזיקאים אומנים ואנשי תנועה!

עזרה ביעוץ, בחירה ושיפור של מערכות ורמקולים כולל טרייד-אין (Trade-In) והזדמנויות מיוחדות!

EXTAZY AUDIO SYSTEMS

הכתובת אקסזי מוזיקאים

משרד: האשל 18, רמת-גן, טל. 03-6724516, מעבדה: כנרת 15, בני ברק (מעל אולפני טריטון)